

Tíðargreinin verður skrivað av skiftandi fólki, sum ikki dagliga eru knýtt at blaðnum. Evnini eru ymisk, men viðgera øll okkurt evni, sum er viðkomandi fyri tíðina júst nú.

Elin Brimheim Heinesen
Master of Arts í Aesthetics og Culture

Manglandi sømdir fyri nýhugsan fær fólk at rýma úr Føroyum

Um fólkatálið veruliga skal vaksa, og um føroyingar – serliga teir av kvinnukyni – skulu støðast í Føroyum, má arbeiðs- og útbúgvingarmarknaðurin her á landi gerast nógv rúmligari. Vilja vit hava fleiri at venda aftur og geva færri orsök til at fara, mugu vit hugsa nógv minni siðbundið. Kreativitetur manglar ikki millum føroyingar, men fær nýhugsan nóg góðar sømdir í Føroyum?

Størsta orsøkin til, at fólk flyta úr Føroyum, er, at tey fara uttanlands í útbúgvingarørindum. Nóg av hesum fólkunum venja seg við lívið uttanlands, mæta kanska sínum maka har og vera tí hangandi og koma ikki aftur. Útboðið á arbeiðsmarknaðinum í Føroyum hevur eisini stóran týðning fyri, um fólk vilja ella kunnu venda aftur. Hetta vísti Exit Føroyar kanningin millum annað.

Útboðið ov lítið og einstáttað

Hagtøl vísa, at kvinnur flest velja at útbúgva seg og arbeiða innan vinnur, har tað snýr seg um at skapa og at samskifta við ella vera um onnur menniskju so ella so – til dømis í kreativari vinnu, í mentanar-, vitanar- og samskiptisvinnu, í handils- og tænaðstuvinnu, og ikki minst innan undirvísing og umsorgan. Men í Føroyum mangla hægri útbúgvingarmøguleikar júst á teim økjum, ið kvinnur verða drignar at. Tí eru tað serliga ungar kvinnur, sum rýma.

Vit hava lærara- og pedagogskúla og sjúkrarøktarfrøðisskúla, men annars eru so gott sum ongar hægri útbúgvingar innan – í tilvildarlígarar raðfylgju – samskipti, mentan og mentanarmiðlan, sniðgeving av ymsum slag, myndlist, grafiskt arbeiði, tónleik, sjónleik, film, matmentan og matgerð, byggilist, event management (tiltaksfyriskipan), ferðavinnu, vælverutænaðst, sálarfrøði og onnur persónlig menning, ítrótt, og mangt annað, sum nóg – serliga kvinnur – eru áhugað í at lesa og tí mugu fara uttanlands at lesa.

Onkur heldur kanska: “Jamen, hava vit brúk fyri hasum (“fjasinum”) í Føroyum? Hvi kunnu fólk ikki bara útbúgva seg til okkurt, sum brúk er fyri her? Um einki arbeiði er til fólk við slíkum útbúgvingum, hvi skulu dýrar útbúgvingar setast á stovn í Føroyum, ið kanska bara útbúgva fólk til arbeiðsloysi? Flyta fólk so ikki kortini av landinum, tá tey eru liðug við útbúgvingina? Kann tað yvirhøvur loysa seg at brúka pengar

»Føroyum mangla hægri útbúgvingarmøguleikar júst á teim økjum, ið kvinnur verða drignar at«

upplýsingar fleiri skúlar, sum útbúgva fólk til soverðið, ið ikki kann brúkast til nakað (“ordiligt”)?”

Óbrúkiligir føroyingar?

Hin vegin kann ein eisini spyrja: Ber betur til at laga menniskjuni til samfelagið – fram um at laga samfelagið til menniskjuni? Hvør av hesum báðum móguleikum kann meira sannlíkt tálma fráflytingini? Fólk gera, sum tey hava hug til. Hvussu tvingar tú fólk til at laga seg eftir samfelagnum, tá tey hava móguleikan at velja tað frá við at flyta? Sjálvandi flyta tey. Hvi so tvíhalda um bara at miðað ímóti tí siðbundna, sum ein stórir partur av fólkinum ikki hóskar inn í, tí tey vilja okkurt annað? Hava vit í longdini ráð

til at missa øll hesi fólkin?

Um vit ikki seta okkum fyri at útbyggja samfelagið við at menna annað enn tað siðbundna, noyðast nóg av velja føroyska samfelagið frá. Tey søkja sær heldur arbeiði – ella stovna egnar fyrirkur uttanlands, har tað tykist lættari at fáa nakað burturúr. Mong av teimum klára seg avbera væl og vera tí verandi har og leggja virði eftir seg, heldur enn í Føroyum.

Grundleggjandi viðurskipti broytast

Men tá onnur lond kunnu brúka hesi fólkin, hvi kunnu Føroyar ikki rúma teimum? Jú, uttan iva kunnu Føroyar tað, men grundleggjandi fyrirteytirnar fyri, at íverksetan á

hesum økjum skal kunna løna seg í Føroyum, mugu fyrst vera í lagi. Til dømis mugu nóg fleiri fólk mentalt flyta seg frá at hugsa um Føroyar sum bara eitt veiðu- og ídnaðarsamfelag, har vit næstan bara kunnu liva av rávøru- og framleiðsluinað, til eisini at hugsa um Føroyar sum eitt vitanar- og tænaðstusamfelag. Nóg fleiri føroyingar eru noyddir at viðurkenna virðini – eisini vinnuligu virðini – í til dømis gransking, nýskapan og innovasjón, kreativari vørumenning, “storytelling”, mat- og mentanarupplivingum, og tænaðstum av alskyns slag, umframt síggja allan heiminn sum sín marknað.

Til dømis eru nóg stórv í ferða-, upplivingar- og tænaðstuvinnum, ið nóg av teimum, sum í lötuni “leka”

úr Føroyum, kundu verið drigin at – serliga kvinnur. Her er vert at nevna, at í Íslandi er ferðavinnan farin at geva meira pengar av sær enn íslenska fiskivinnan. Tað ber til hjá teimum, so sjálvandi ber tað eisini til her. Men hvat forðar?

Hvat kunnu politikkarar og íleggjarar gera?

Bankar og íleggjarar hava stóra ávirkan á, hvat fyri virksema fær sømdir í Føroyum, og hvussu arbeiðsmarknaðurin tí kemur at síggja út, men teir tora illa at gera neyðugu íløgurnar í at útbyggja ferða-, upplivingar- og tænaðstuvinnuna, sum er. Tað er sera torført at fáa íløgur og lán til dømis til ferðavinnuverkætlanir. Íleggjarar og íleggjaragrunnar tykjast at hava høvd og hjarta fult av fiski, har lötuvinningarnir eru stórir, so lítið annað virksema enn bara tað, sum hevur við fisk og aling at gera, fær undirtøku. Tí hevur íverksetan á øðrum økjum sera trong kor.

Men tað ber til aðrastaðni at fáa slíkt virksema at bera seg í útjaðarasamfeløgum, sum hava á leið somu avbjóðingar sum okkara. Hvi tora bankar og íleggjarar í Føroyum so ikki at trúgva uppá tað? Eru karmarnir fyri slíkum virksema ikki nóg góðir? Her kundu politikkarar gjørt nóg meira fyri at latið fleiri vinnuligar dyr upp. Politikkarar hava nógva ávirkan á, um tað kann loysa seg at seta fyrirkur á stovn í Føroyum – til dømis við at regulera skattir og MVG og taka forðandi lógir og reglugerðir av, og við at syrgja fyri, at tað almenna brúkar føroyskar veitarar, umframt gjøgnum játtanir til menning og útbúgvingar osfr. Teir kundu stimbrað íverksetan meira innan øðrvísi vinnur, sum hava annað enn bara ítøkiligar fiskavørur sum vørur, við at gera karmarnar fyri hesar vinnur betri.

Tíverri tykist politiski viljin og visjónirnar at tróta. Sera spell, at fleiri ikki síggja allar teir móguleikar og allar tær dugnaligu kreftirnar, føroyska samfelagið missir á henda hátt.